

vendarle optimalna rešitev. Pri njem mi je pa skozi in skozi manjkala Župančičeva beseda in ko sem po »Veroniki« komponiral njegovo »Ljubezensko pesem« in zbor »Daj moji desnici levico in pas« ter »Pomladni dan«, so se mi živo obujali spomini na poezijo, ki mi je budila kreacijski vir v njegovi »Veroniki«.

Fran Žižek

ŽUPANČIČEVA IGRA »NOČ NA VERNE DUŠE« —
prva domača TV drama

Pred dvajsetimi leti — jeseni 1958 — kmalu potem, ko je slovenska TV pričela emitirati svoj redni program, smo na TV pričeli razmišljati o uprizoritvi naše prve TV igre, ki bi naj dala dramskemu programu dostojen uvodni pečat.

Sicer smo prvo dramsko uprizoritev na TV imeli takorekoč že za seboj. Decembra 1957 sem namreč na »generalki« — v okviru 10-dnevnega eksperimentalnega programa na Gospodarskem razstavišču realiziral Molièrovo »Izsi-

Na snemanju prve slovenske televizijske drame — Župančičeve igre »Noč na verne duše«. Na desni režiser Fran Žižek, na levi snemalec Franjo Meglič

*Stane Potokar in Aleksander
Valič v Župančičevi igri
»Noč na verne duše« —
režija Fran Žižek*

ljeno ženitev«. Vendar je ta uprizoritev bila le nekakšen prenos gledališke predstave oz. adaptacija uprizoritve ljubljanske Drame. Zdaj pa je bilo treba naštudirati in pokazati gledalcem originalno TV igro. Glavno vprašanje je bilo seveda izbor igre. Pisatelj, ki bi znali pisati za to novo občilo, tedaj seveda še nismo imeli. Toda trdno smo bili odločeni obeležiti začetek slovenske TV dramske produkcije z originalnim slovenskim besedilom.

Prebrskal sem vso našo starejšo dramsko literaturo, da bi našel primeren tekst. Končno sem se odločil za Župančičevo »Noč na verne duše«. Igra oziroma dramska slika do tedaj še sploh ni bila uprizorjena. Značilno! Naš veliki pesnik Oton Župančič žal ni dočakal, da bi to svoje delo ugledal na gledališkem odru. Televiziji se je ponujala priložnost, da takoj ob svojem začetku poravnata kulturni dolg.

Vrhu tega je igra zahtevala eno samo prizorišče ter malenkostno zasedbo igralcev, kar je ustrezalo našim tedanjim tehničnim zmogljivostim. Saj smo

razpolagali le z majhnim in skromno opremljenim studiom v 5. nadstropju Radijskega doma.

Z veliko zagretostjo in zagnanostjo, ki sta danes v TV hiši skoraj neznani, smo se lotili študija igre.

22. novembra 1958 zvečer smo »Noč na verne duše« prenašali za celotno jugoslovansko mrežo. Seveda samo enkrat. TV je tedaj bila še »živa«, — neposredna. Igre še ni bilo mogoče zabeležiti na magnetoskopski trak.

Takšen »živ« prenos je pomenil za igralce pa tudi za vso tehnično in izvedbeno ekipo velik napor, koncentracijo in izredno tveganje. Kljub vsej naši neizkušenosti je uprizoritev vendarle uspela. Kritika (v Ljudski pravici I. B., v mariborskem Večeru pa Lojze Smasek) je uprizoritev v splošnem ugodno ocenila. Smasek je npr. zapisal:

»Otona Župančiča 'Noč na verne duše', prva slovenska televizijska igra, obenem tudi prvič uprizorjena, je v režiji Frana Žižka dokaz, da so že prvi koraki tega novega slovenskega 'teatra' izrazno dognani in prav nič otroški. Župančičeva grozljiva zgodba je v Žižkovi televizijski interpretaciji ustvarila maksimum sugestivnosti takrat, kadar je kamera prizadeto blodila od obraza do obraza, od dramaturško važnega detajla k drugemu.«

Prizor iz Župančičeve igre »Noč na verne duše« v režiji Frana Žižka

Nekaj mesecev pozneje — 11. junija 1959 — pa je »Noč na verne duše« doživela tudi odrsko uprizoritev. Tedanje vodstvo ljubljanske Drame, ki je hotelo dostojno proslaviti 10-letnico Župančičeve smrti, me je namreč naprosilo, naj svojo TV uprizoritev presadim na oder. To ni bilo tako preprosto. Vendar sva skupaj s scenografom Vladimirom Rijavcem našla tudi za oder takšno rešitev, da sva lahko prikazala tudi razne filmsko posnete sekvence, ki so bile najbolj značilne za TV uprizoritev.

Poročilo o tej predstavi je napisal v »Delu« (17. junij 1959) Fran Albreht. Najprej razmišlja o slavnostnem govoru pisatelju Juša Kozaka, nato pa preide na oceno igre:

»Potem pa je spregovoril Oton sam. Spregovoril je mladi Župančič v svoji sočni, slikoviti, kleni in pristno ljudski belokranjščini s svojo mračno baladno zgoščeno 'dramatsko sliko' — 'Noč na verne duše'. Ta Župančičev dramatski prvenec seveda ni drama — prava krvava — kmečka drama se je odigrala že pred tem. To razpoložensko in psihološko sliko, ki jo je začrtal 25-letni pesnik z ostrimi, krepkimi potezami, predstavlja pravzaprav samo mračni epilog in zaključek zadnjega dejanja drame, ko so nepoznani morilci, s sajami namazane, 'mačkore', s sekirami pobili in umorili kmečkega oderuha Bahorja in ga oropali. Visoko gori v zvoniku farne cerkve, kjer zvonarji pozvanjajo vernim dušam, se pojasni umor, ki je bil vse dotlej zavit v skrivnostno meglo.«

O uprizoritvi pa je Albreht zapisal:

»Režiser Fran Žižek se je z ljubeznijo poglobil v ta pesniško-odrski poizkus in ustvaril delu prikladno vzdušje in občutje mrakobe, in grozljivosti, ki jo izžareva daljni umor. Če bi bil dal svojim igralcem govoriti še primerno stilizirano in obarvano belokranjsko narečje, bi pesnitev s tem mnogo pridobila. Tudi pesniško lepa scena Vladimirja Rijavca je učinkovala prijetno in naravno. Z isto spoštljivo ljubeznijo so se poglobili v pesnitev tudi igralci.«

Tudi gledališko uprizorjena »Noč na verne duše« je bila samo enkratna, priložnostna prireditev. Reprize ni bilo. Škoda. Verjetno je bilo vodstvo gledališča mnenja, da je igra vendarle preneznatna za »veliki repertoar osrednjega slovenskega gledališča«. Zavest pa, da sem Župančičevo igro lahko krstil ne samo na TV temveč tudi na poklicnem odru, me še danes navdaja z zadovoljstvom!

Le travail d'Oton Župančič pour le théâtre

A l'occasion du centenaire du poète et dramaturge Oton Župančič qui a été pendant de longues années administrateur du Théâtre national slovène de Ljubljana, nous publions les souvenirs et les témoignages de onze hommes de théâtre: historiens, traducteurs, critiques dramatiques, dramaturges, lecteurs, comédiens, metteurs en scène, etc.

1. — Le poète, traducteur de Shakespeare, dramaturge et critique Matej Bor rend compte de son adaptation de la tragédie de Župančič »Veronika Deseniška« (pour une représentation non réalisée au théâtre Drama de Ljubljana). Il a »épousseté« le dialogue en effaçant »son efflorescence romantique«, et il a remanié, au moyen de biffures et de notes de mise en scène, le fond même du drame, notamment la scène où se décide le destin de Jelisava. Il donne en plus une excellente analyse des trois personnages principaux, et il rappelle avec indignation les critiques dont les attaques écrasantes, lors de la publication et de la première représentation de cette pièce, ont ôté au poète à tout jamais le courage d'écrire pour le théâtre.